

Socialisme en afscheiding

Ik weet nog heel goed in mijn jonge jaren, dat de socialisten door velen scherp werden veroordeeld. Ik hoor het Vader nog zo zeggen: "Doar hebt altied zieken en armen e west, en det mut zo blieven." Van die veronderstelling ging men uit, dat dit Gods bedoeling met de wereld was, en wij zongen als kinderen vaak:

Wij zijn geen socialen,

wij werken geen acht uur,

wij strijden voor ons vaderland,

voor vrijheid en vol vuur.

Als de arbeiders gingen staken, om zo een betere levensstandaard te bereiken, waren ze in het oog van velen wel helemaal in ongenade gevallen. Thans is het evenwel zo, dat de ontevredenheid soms weleens ernstige vormen aanneemt. Maar het is wel zo dat vlak voor deze eeuw nog weleens armoede werd geleden, en ook met de behuizing en de verwarming was het soms treurig gesteld.

Zo werd mij verteld over een geval, niet zo ver hier vandaan, waar bleek dat de voeten van een gestorven kind waren bevroren. De verwarming moest toen enkel van het haardvuur komen, en daar kwam nog vaak ondervoeding bij.

Al was het in mijn kinderjaren lang niet zoals nu wij hebben, ben ik er heel dankbaar voor dat ik altijd zat te eten gehad en een warm bed om te slapen.

De schooiers langs de deur kregen bijna zonder uitzondering overal wel een boterham of een telder vol middageten. Bij koude kregen de nachtsleupers (die in het hooi overnachtten) wel een oude deken of iets dergelijks mee, en kregen ze bij de meesten ook wel een plaatsje bij het vuur.

Zoals tegenwoordig de vijfenzestigjarigen en ouder genieten van hun pensioen, zo hebben Vader en Moeder nooit een uitkering gehad. Grootvader en Grootmoeder hebben nog een tijdje elk een rijksdaalder in de week gehad. Grootvader wilde het eerst niet hebben, maar ik weet nog dat Hendrikoom van Schoonheten zei: "Det mut ie wel doon Hendrieksoom, want un ander haalt ut ook op."

De sociale voorzieningen waren in die tijd ook zeer gebrekkig, wel kregen sommigen nog wat van de armen (diakonie van de kerk), maar wel met de verplichting om zo mogelijk 's zondags naar de kerk te komen. Hoe goed dit laatste ook bedoeld was, dat zette wel eens kwaad bloed.

Het was onbegrijpelijk hoe de kerk het optreden van Domela Nieuwenhuis zo scherp kon veroordelen. Deze geweldige strijder, veelal verguist in die dagen, was toch enkel begaan met het lot van zovelen. Als zodanig heeft de kerk zich zelve veel schade berokkend, al hoefde zij natuurlijk zijn optreden niet altijd goed te keuren. Ook toen hij jammer genoeg zijn geloof kwijtraakte, en niet meer kon geloven in Gods liefde. In 1878 verliet hij de kerk, omdat deze de vooruitgang in de weg stond en

teveel de onderworpenheid predikte. Hij zelf wilde op de kansel staan, met de kreet van de opstand tegen een wereld vol leugens.

In ongeveer 1885 trad in Nederland een nieuwe figuur op de voorgrond, Doctor Abraham Kuyper. Hij kreeg onder de kleine lieden veel aanhang, onder de verschoppelingen in de polders en in het veen. Hij begon de strijd tegen de grote Hervormde Kerk, die voor hem een hoer van Babylon was geworden. Hij wilde zich strikt houden aan de grenzen van Gods Openbaring.

Het doleren (protesteren) werd in orthodoxe streken schering en inslag bij de verdrukke hongerlijders, die naar verandering snakten, doch niet wilden scheiden van Gods Woord met zijn troostende heilbeloften. Dit veroorzaakte jammer genoeg weer strijd en afscheiding in de kerk. De afscheiding der kerken heeft in deze streek in verscheidene plaatsen al eerder plaatsgevonden. Het was in verschillende dorpen nogal uiteenlopend, en bleef in sommige bij een enkel persoon.

In Holten werd in 1843 een Gereformeerde Gemeente gesticht met eigen voorgangers. In 1877 werd de Gereformeerde Kerk gebouwd. Zo ontstonden hier en daar, zoals in Rijssen, verschillende kerken. Men mag tenslotte in het geloof zijn eigen keus wel doen, als wij maar niet minachtend neerzien op de ander, want Christus heeft ons allen broederschap en naastenliefde gepredikt. Ik hoorde hier vroeger vaak praten over het boek van Bunyan "Eens Christens reize naar de Eeuwigheid." Diegenen die dit boek lazen, werden wel een beetje voor 'fien' aangezien. Maar wat betreft de lectuur, ook de Christelijke, had men vroeger niet zoveel keus. Wij lazen samen met Koerselman "De Blijde Boodschap." Dat gezamenlijk lezen was toen veel in gebruik.

Als er geen verschil in stand was,

en ieder even rijk was,

en elk aan tafel was gezeten,

wat dunkt u, wie bracht ons dan het eten.

Deze regels heeft Vader dikwijls ons voorgezegd, en dit getuigt van de eenvoud en tevredenheid van de plattelandsbevolking van toen.